

Н. В. Осадча

академік АЕН України
ORCID 0000-0001-5066-2174
e-mail: nosadcha86@gmail.com
м. Харків,

В. І. Ляшенко

академік АЕН України
ORCID 0000-0001-6302-0605
e-mail: slaval.aenu@gmail.com
м. Київ,

О. В. Галясовська

аспірант
ORCID 0000-0003-3826-6501
e-mail: olya20068@ukr.net

Університет митної справи та фінансів; м. Дніпро,

С. В. Дзюба

канд. техн. наук
м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПОРТУ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ПРИДНІПРОВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Вступ. Україна відноситься до країн, яким необхідно розвивати прискореними темпами виробництво, що орієнтовано на експорт, та активізувати міжнародну діяльність в напрямі пошуку нових ринків збуту та товарних позицій експорту. У зв'язку з тим, що Україна втратила ринки країн пострадянського простору і має складність проникнення на ринки ЄС, їй необхідно опанувати інші ринки, де існує потреба у продукції, що виробляється в Україні, та на яких не існує нетарифних обмежень. Відповідно до Національної стратегії розвитку експорту України необхідно орієнтуватись на налагодження більш тісних відносин з країнами Африки, Азії, Латинської Америки і це може бути важливим напрямом в проведенні зовнішньої політики України [10].

Під впливом змін на світових товарних ринках та геополітичних процесів протягом останнього десятиріччя відбулася суттєва трансформація зовнішньої торгівлі України як у регіональному, так і товарному розрізі. Як було зазначено, поміж головних тенденцій є збільшення ролі країн Європи як торговельного партнера, що серед інших причин, відбулося завдяки Угоді про Асоціацію з ЄС та диверсифікації джерел постачання енергії. Зокрема, експорт продовольчих товарів до країн Європи за останнє десятиріччя збільшився майже у п'ятеро, а за результатами 2017 року Україна увійшла до топ-3 постачальників агропродукції до ЄС [17-19].

Найближчими роками зберігатиметься сировинний характер українського експорту, що спричиняє високу залежність зовнішньої торгівлі України від шоків на світових ринках. Пріоритетним в національній експортній політиці є експорт агропромислової продукції, але експорт її здійснюється без переробки (тобто зерно, м'ясо птиці тощо).

Метою статті є аналіз перспектив розвитку експорту агропромислової продукції на ринки ЄС, Азії та Африки.

Дослідженням стану перспектив розвитку сільськогосподарства тривалий час займаються українські вчені, такі як А. Даниленко [25], О. Антонюк, П. Антонюк [3], Н. Строченко [4], О. Барилевич [1], О. Бородіна, І. Залуцький, В. Збарський, Ю. Лузан, В. Месель-Веселяк, Б. Пасхавер, А. Пікус, Р. Прокопенко [10], В. Зубець. Так, дослідження О. Барилевича [1] присвячені аналізу стану сільськогосподарства в Україні, його ролі в економіці держави, стану та тенденціям виробництва основних видів сільськогосподарської продукції, а також проблемам зовнішньої торгівлі цією продукцією. О. Головачова у своїй праці [2] досліджує стан інфраструктури українського аграрного ринку та його вплив на загальний розвиток АПК. А. Задоя досліджував питання зовнішньої торгівлі України, зокрема АПК [5]. С. Кулицький приділяв увагу питанням трансформації економіки [6]. І. Гужва аналізував інструменти торговельного захисту та торговельної війни [15].

Результати дослідження. Залежність економіки України від поставок енергоносіїв та високотехнологічної продукції зумовлюватиме високі обсяги імпорту. Як наслідок, дефіцит поточного рахунку залишатиметься на досить низькому рівні (близько 4% ВВП), незважаючи на прогнозовані сприятливі зовнішні умови. Такі обсяги дефіциту не повинні бути загрозливими для економіки за умови, що основним фактором його формування буде інвестиційний попит. Експортний потенціал України може суттєво розширитися через подальше відкриття доступу до зовнішніх ринків завдяки укладанню договорів про зону вільної торгівлі (ЗВТ) з країнами-торговельними партнерами. І хоча наявність угод про ЗВТ не гарантує зростання

зовнішнього товарообороту, вони стимулюють вітчизняних виробників підвищувати конкурентоздатність [20-27].

Зниження товарообігу з Росією компенсується не стільки за рахунок поглиблення співробітництва з ЄС, а завдяки відкриттю нових ринків країн Азії та Північної Африки. За останні кілька років географія зовнішньої торгівлі України суттєво змінилась. Росія поки що залишається одним з великих країн-торговельних партнерів України, але її важливість для української економіки знизилась [9]. Найбільш перспективним напрямом є експорт агропромислової та металургійної продукції.

Країни Азії в останні три роки стали найбільшими споживачами українських товарів, зокрема продовольчих. Експорт олії до регіону за 2006-2017 роки збільшився в 10 разів, істотні зміни також відбулися в експорті зернових культур за рахунок нарощування поставок кукурудзи. У розрізі країн найбільший обсяг товарів експортується до Туреччини (металургійна продукція та насіння олійних). Більше половини імпорту з Азії припадає на Китай, обсяги поставок із якого за останнє десятиріччя збільшилися вдвічі за рахунок нарощування імпорту продукції машинобудування (побутова техніка, запчастини) та промислових виробів (одяг та взуття) (рис. 1).

Українська молочна галузь переживає не найкращі часи: зменшення поголів'я корів, закриття російського ринку, відміна спецрежиму оподаткування та економічна криза в країні розвитку не сприяють. Але така «шокова терапія» дає виробникам шанс

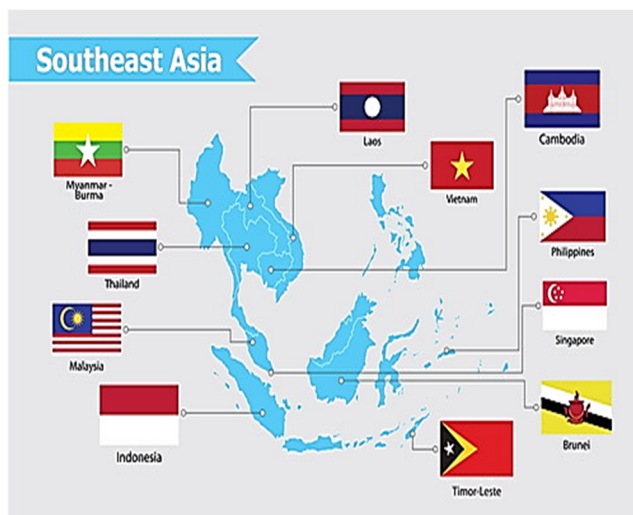

Рис. 1. Країни Азії, з якими Україна активізувала експортну діяльність [9, 11]

знайти нові шляхи розвитку: такі як переорієнтація експортних напрямків. Хоча й повільно, але це відбувається: замість Росії та країн СНД ключовими імпортерами української молочної продукції стають африканські та азійські країни, зокрема в регіоні Південно-Східної Азії.

Найбільшими споживачами українських товарів є Туреччина, Іран, Таїланд, Індія, Саудівська Аравія, Китай, Ізраїль, Ірак (рис. 2).

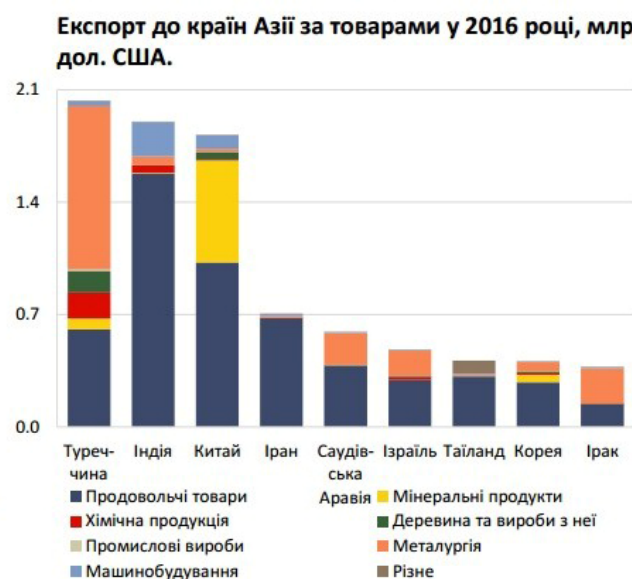
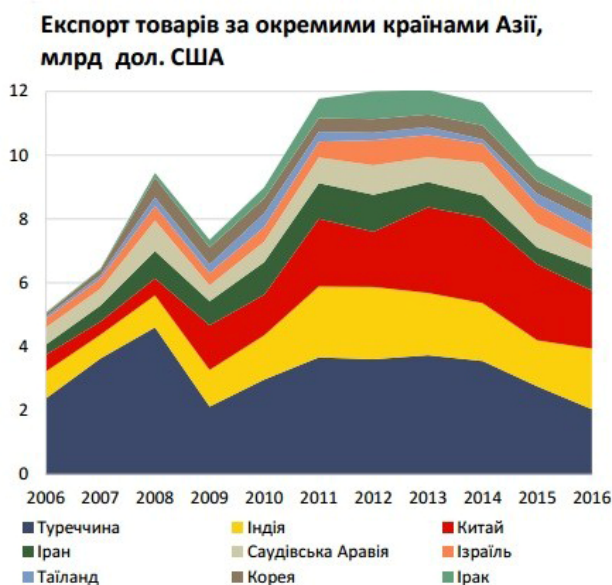

Рис. 2. Експорт в країни Азії [9, 11]

У 2016 році в Україні спостерігалось двовідсоткове зменшення поголів'я великої рогатої худоби. Як наслідок обсяги виробництва молочних продуктів впали на 20%, водночас як їхня ціна збільшилася. Цікаво, що вартість зросла лише на внутрішньому ринку. Вітчизняні ж молочні продукти, що йдуть на експорт, навпаки – втратили в ціні. Так, минулого року українські виробники продали за кордон на 10% менше молока та похідних продуктів, з причин валютних коливань.

Перспективним шляхом порятунку галузі є переорієнтація на ринок Південно-Східної Азії.

З моменту вступу України до ЄС, згідно з дослідженнями Всесвітньої торгової організації, на кожні 10% зростання світового виробництва припадає 16% збільшення обсягу світової торгівлі. Тим самим створюються більш сприятливі умови для його розвитку. Коли ж у торгівлі відбуваються збої, сповільнюється й розвиток виробництва.

Динаміка агропродовольчого експорту демонструвала аналогічний тренд, як і решта експортних товарів, проте темпи скорочення агропродовольчого експорту були меншими ніж загальний і, незважаючи на спад після кризових 2012/13 років, зростання поставок спостерігалось вже у 2016 році. Історично рекордний обсяг агропродовольчого експорту спостерігався у 2012 році, він склав порядку 17,9 млрд дол. США. Рекордного показника майже вдалося досягнути у 2017 році – експорт склав 17,8 млрд дол. США.

Основним ринком збуту української сільськогосподарської продукції залишається ринок Азії, котрий дещо зменшив частку в структурі українського експорту у 2017 році до 45%, з 48% у 2016 році. Основними країнами-партнерами з Азії у 2017 році виступали – Індія, Туреччина і Китай. На другому місці – країни ЄС, з часткою в 32%, де головними партнерами є Нідерланди, Іспанія й Італія. Трійку лідерів закривають країни Африки, котрі в свою чергу займають 14%.

Основними партнерами з Африки є Єгипет, Туніс і Марокко.

Аналізуючи данні за 2018 рік загальний обсяг торгівлі України з країнами Африки становив 4,42 млрд дол. США, з яких експорт українських товарів склав 3,87 млрд дол. США. Україна продовжує зберігати значне позитивне сальдо у торгівлі з Африканським континентом – 3,2 млрд дол. США. Активність експортно-імпортних операцій з товарів та послуг між Україною та країнами Африканського континенту мала негативну тенденцію до спаду у 2012-2017 роках. У 2018 році основними споживачами українських товарів в африканських країнах були Єгипет (питома вага якого становить 58,44% усього українського експорту до країн Африки), Алжир (6,07%), Лівія (6,43%), Марокко (6,94%), Туніс (5,76%) [16]. Питома вага експорту становила за такими кодами товарів: зернові культури (39,37%), чорні метали (31,65%), жири та олії тваринного або рослинного походження (6,22%) тощо (табл. 1).

Таблиця 1

Основні статті експорту України до країн Африканського континенту

Код товару	Підгрупа товару	Тис. дол. США	Питома вага експорту, %
02	М'ясо та їстівні субпродукти	62148,67	1,61
04	Молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	27425,91	0,71
10	Зернові культури	1521600,91	39,37
11	Продукція борошномельно-круп'яної промисловості	26984,56	0,7
15	Жири та олії тваринного або рослинного походження	240393,87	6,22
17	Цукор і кондитерські вироби з цукру	61527,66	1,59
27	Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	10258,33	0,27
30	Фармацевтична продукція	424,57	0,01
31	Добрива	35536,3117	0,92
72	Чорні метали	1223325,93	31,65
73	Вироби з чорних металів	9870,53	0,26
76	Алюміній і вироби з нього	2508,29	0,065
84	Реактори ядерні, котли, машин	23180,34	0,6
85	Електричні машини	42390,51	1,1
88	Літальні апарати	8413,93	0,22

Складено за даними джерела [12].

Слід зазначити, що серед аграрного імпорту України першу позицію займає насіння соняшнику, за січень-червень 2018 року обсяг закупівель склав 213,3 млн дол. США. На другому місці знаходиться риба морожена (159,9 млн дол. США), а на третьому – кукурудза (108,6 млн дол. США). Замикає Топ-10 продуктів аграрного імпорту олія пальмова, обсяг імпорту за першу половину 2018 року становив 75,4 млн дол. США. Частка топ-10 продуктів агропродовольчого імпорту України становить 47%.

Імпорт після кризових 2012/13 років також демонстрував спад. Проте починаючи з 2017 року, спостерігається нарощення імпортних закупок Україною як всієї продукції, так і агропродовольчої. У 2017 році імпорт продукції АПК зріс на 10,5% порівняно з 2016 роком і досяг 4,3 млрд дол. США. За перші 6 місяців 2018 року загальний імпорт становив 25,7 млрд дол. США, що на 4% менше порівняно з аналогічним періодом 2017 року. В той же час імпорт агропродовольчої продукції за цей період зріс на 20% і становив 2,4 млрд дол. США.

Останніми роками Україна нарощує імпорт з Польщі, яка займає першу сходинку у структурі агропродовольчого імпорту України. За першу половину 2018 року імпорт із зазначеної країни становив 214,1 млн дол. США. На другій позиції знаходиться Німеччина – 208,9 млн дол. США, а третє місце займає Туреччина – 194 млн дол. США. Сумарно топ-10 країн-постачальників агропродовольчої продукції в Україну займають 54% всього агропродовольчого імпорту України. Загалом, динаміка експорту агропромислової продукції протягом 2012-2016 років мала тенденцію скорочення виручки від експорту товарів з одночасним скороченням експорту, але незважаючи на загальний негативний тренд, у 2017 році спостерігалось зростання експорту, в тому числі й на сільськогосподарську продукцію. За 2017 рік загальний експорт продукції склав 43,3 млрд дол. США, що на 19% більше ніж за 2016 рік. Станом на 31 грудня 2018 року загальний експорт товарів з України становив 47,4 млрд дол. США, що на 9,0% більше порівняно з аналогічним періодом 2017 року [12] (рис. 3).

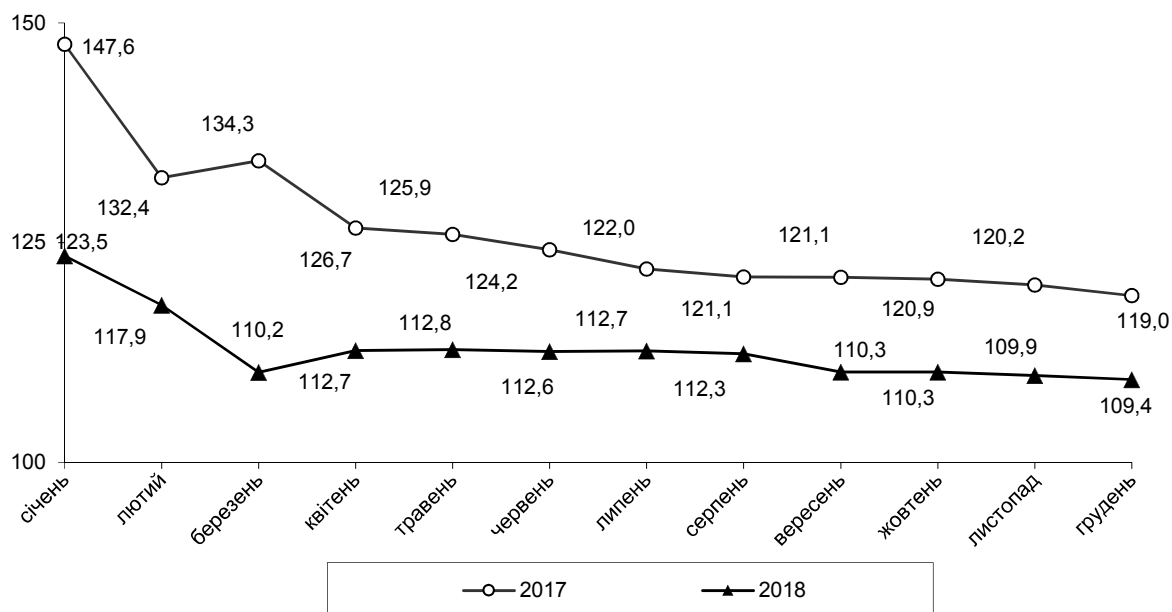

Рис. 3. Темпи зростання (зниження) експорту товарів (у % до відповідного періоду попереднього року, наростаючим підсумком)

За останні 5 років частка продукції АПК у структурі експортної виручки України зростає з 27% у 2013 році до 41% у 2017 році. За результатами 2018 року частка агропродовольчої продукції склала 36,5%. Проте варто зазначити, що основу аграрного експорту все ще становить експорт сировини, а саме продукція

рослинного походження – пшениця, кукурудза, ячмінь та соєві боби. Частка цієї продукції в структурі складає біля 55%. За даними Державної статистики України лідируючу позицію в аграрному секторі займає реалізація соняшникової олії, обсяг якої за 2018 рік складає 4,1 млрд дол. США (рис. 4).

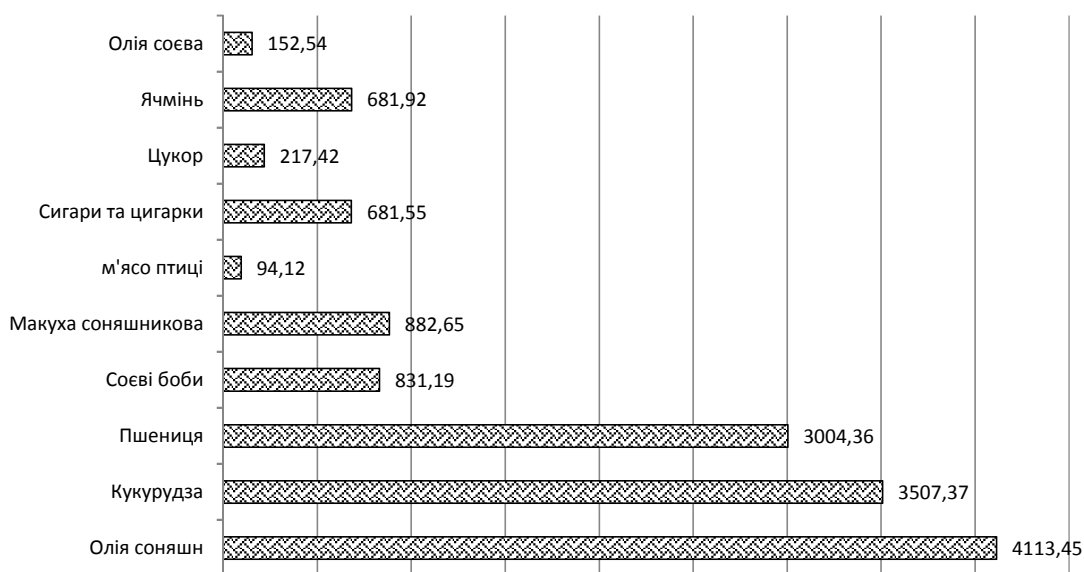

Рис. 4. Структура топ-10 продуктів агропродовольчого експорту за 2018 рік, млн дол. США (за даними Держстатистики України) [12]

Вже декілька років поспіль за Україною спостерігається тенденція зростання експорту соняшникової олії і вона є світовим лідером з її виробництва. Решту ключових позицій займають зернові культури (кукурудза, пшениця, ячмінь), а також м'ясо птиці, олійні (соєві боби) і продукти переробки олійних (макуха соняшникова). Ці ТОП-10 продуктів складають 82% всього експорту агропродовольчих продуктів з Укра-

їни. Перед країною постає багато питань щодо вирішення проблемних аспектів експорту її агропромислової продукції.

З моменту підписання Угоди між Україною та Європейським Союзом для України є всі можливості нарощувати експорт м'яса птиці до країн ЄС. Але виникла проблема, яка полягає в наступному: щоб захистити своїх європейських фермерів, Брюссель запро-

вадив мита та обмеження на імпорт, в свою чергу надавши Києву можливість продовжити експорт м'яса птиці без подальших обмежень.

Так, в червні 2018 року на засіданні Комітету щодо спільної організації аграрних ринків ЄС, повноваження якого визначені регламентом 1308/2013, особливу увагу зосередили на питаннях, пов'язаних з Україною, а саме одному феномену – експорту м'яса птиці з України за кодом 0207 1370 (саме за цим кодом і експортується м'ясо з кісткою). Це означає, що в графіку зобов'язань ЄС щодо лібералізації торгівлі в Угоді про асоціацію навпроти коду 0207 137 стоїть цифра 0, де за розшифровкою даного коду українські виробники можуть експортувати необмежену кількість відповідного товару без мита.

При цьому навпроти більшості кодів групи 0207, що стосуються Gallusdomesticus, тобто домашньої курки, є певна тарифна квота – 36 тис. тонн, з щорічним збільшенням на 1 тис. тонн, до 40 тис. Це означає, що в Угоді має місце обмеження щодо м'яса птиці.

Розглядаючи загальну картину експорту та імпорту українського м'яса птиці (рис. 5) можна стверджувати, що за останні 5 років, незважаючи на те, що в 2016 році відбувся спад експорту та імпорту м'яса птиці, це виявилось переломним періодом для України.

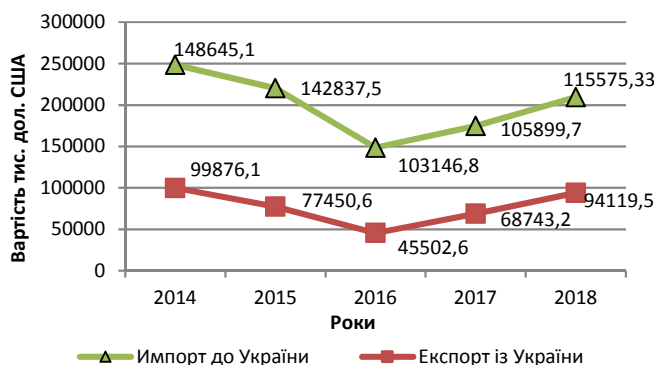

Рис. 5. Динаміка експорту та імпорту м'яса птиці за 2014-2018 роки

В подальшому Україна стрімкими темпами стала нарощувати експорт м'яса птиці, та майже третій рік поспіль утримує сьоме місце в світі за цим показником, про що свідчать дані Міністерства сільського господарства США та Світового банку (рис. 6).

Це свідчить про те, що Україна швидкими темпами нарощує експорт м'яса птиці до країн ЄС, а також виробництво в даному напрямку. По структурі експорту м'яса птиці до країн ЄС за 2018 рік основними імпортерами стали Латвія, Німеччина та Болгарія (рис. 7).

Динаміка експорту м'яса птиці до країн ЄС свідчить про те, що Україна швидкими темпами нарощує виробництво в даному напрямку. До основних експортерів за даними аналітичного відділу Ради з питань експорту продовольства (UFEB) найбільшим українським постачальником м'яса птиці за кордон є Миронівський хлібопродукт – 87,9% експорту курятини, далі виступає з досить істотним відривом запорізький

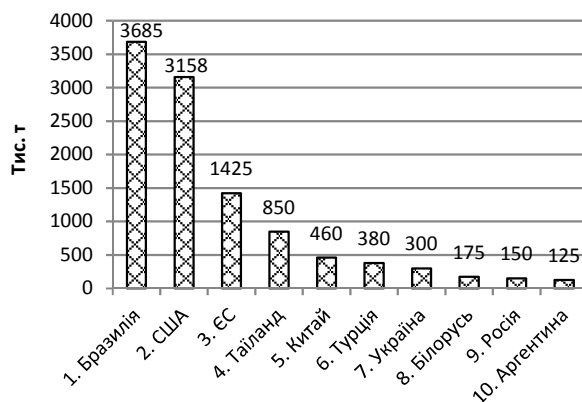

Рис. 6. Обсяг експорту м'яса птиці в 2018 році світовими виробниками, тис. т

Структура експорту курятини Україною до країн ЄС за 2018 рік, тис. грн

Рис. 7. Експорт м'яса птиці до ЄС Україною в 2018 році в грошовому еквіваленті (побудовано за даними Держстатистики) [12]

“М'ясопереробний комплекс ЛТД”. Компанія забезпечує 2,6% поставок за кордон, третє і четверте місце з показником в 2,5% і 1,8% експорту займають птахокомплекси “Губін” (Волинь) і “Дніпровський”. Замикає п'ятірку лідерів дніпропетровська компанія “Агро – Овен”, що забезпечила 1,7% поставок м'яса птиці за кордон (рис. 8).

Розглянемо детальніше ситуацію в Придніпровському економічному районі. Експорт товарів з Дніпропетровської області до країн світу у 2018 році становив 7,7 млрд дол. США (16,3% від обсягу експорту України) та перевищив імпорт на 31,2% – це перший показник серед областей України. Слід зазначити, що у порівнянні з минулим роком експорт товарів збільшився майже на 10%. Найбільшу частку (92,8%) в експорті товарів займає промислова продукція. Область експортувала більше чверті промислової продукції України на суму 7,17 млрд дол. США. Продукція АПК

і харчової промисловості з часткою 6,7% експортувалася на суму 0,515 млрд дол. США, будівельна продукція (0,5% на суму 38,2 млн дол. США).

Лідером серед споживачів українських товарів стала Польща. Експорт до цієї країни зріс на 35,4%

порівняно з 2017 роком та складав 715 млн дол. США. До Польщі експортувалися зернові культури, насіння та плоди маслянистих рослин, жири та олії рослинного або тваринного походження, а також руди, шлаки, чорні метали та деревина.

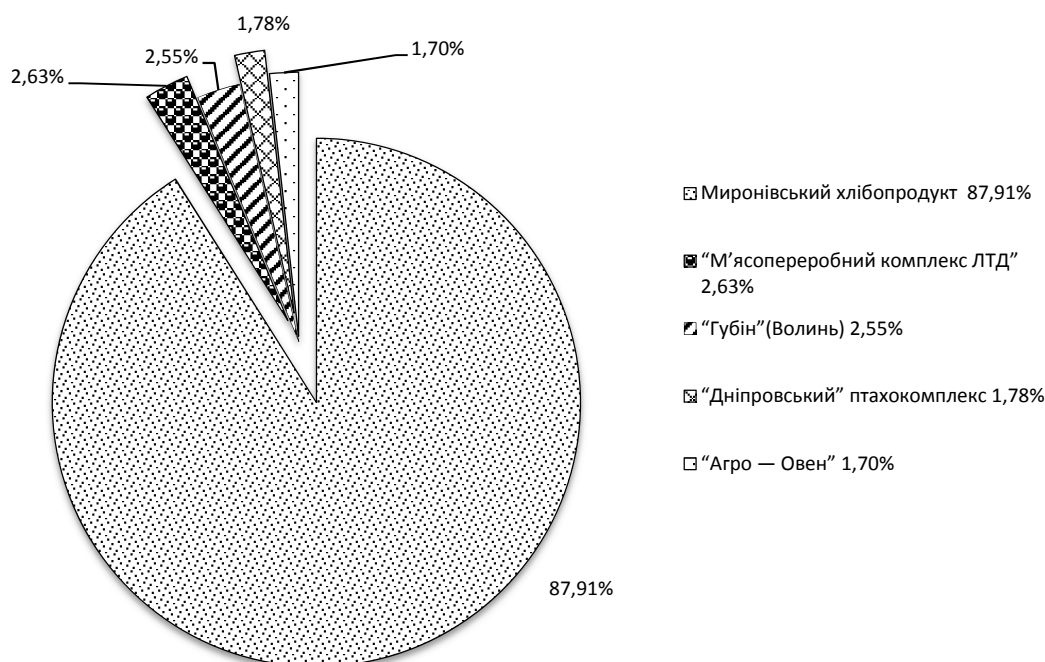

Рис. 8. Основні 5 постачальників м’яса птиці за кордон в 2018 році

Друге місце серед світових споживачів продукції регіону посіла Російська Федерація, експорт до якої хоча і знизився на 8,2% порівняно з 2017 роком, але все одно посідає лідируючі позиції. Експорт становив 600 млн дол. США. На третьому місці серед світових споживачів продукції регіону є Китай, експорт до якого також знизився на 11,5% порівняно з 2017 роком. Експорт склав 595 млн дол. США. На четвертому місці – Туреччина, експорт до цієї країни теж знизився на 10,3% та склав 532,4 млн дол. США.

Значно збільшилися обсяги експорту з області більш ніж на 50%, порівняно з 2017 роком, в такі країни світу, як США, Франція, Греція, Бельгія, Індонезія, Сенегал, Сінгапур та Угорщина. Експортні операції проводились з партнерами зі 159 країн світу.

Слід зазначити, що у порівнянні з 2017 роком значно збільшились обсяги експорту по окремих видах продукції, тобто: насіння та плоди олійних культур на 60,6% (36,9 млн дол. США); какао та продукти з нього майже на 50% (11,4 млн дол. США); м’ясо та їстівні субпродукти на 43% (16,7 млн дол. США). Тобто м’ясо птиці склало 15 % експорту АПК.

По Запорізькій області експорт товарів у 2018 році склав 3,38 млрд дол. США, імпорт – 1,76 млрд дол. США. Порівняно із 2017 роком експорт збільшився на 13,3% (на 0,4 млрд дол. США), імпорт – на 13,3% (на 0,44 млрд дол. США). Позитивне сальдо становило 0,4 млрд дол. США. Завдяки освоєнню нових видів конкурентоспроможної та експортоорієнтованої продукції область розширює зовнішні ринки збуту: зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 125 країн світу.

Серед країн-партнерів найбільше експортувалися товари: до Російської Федерації – 12,8% (в 2017 році 21,1%), Туреччини – 14,1% (в 2017 році 11,8%), Китаю – 6,5%, Італії – 4,6% (в 2017 році 3,9%), Індії – 3,4% (в 2017 році 5,0%), Польщі – 3,2% (в 2017 році 7,6%), Ізраїлю – 3,0% (в 2017 році 2,1%), Греції – 2,7%. Також, в I кварталі 2017 року експортувалися товари до Болгарії – 4,2%, Єгипту – 3,3, Лівану – 3,1, Німеччини – 2,7, Чехії – 2,6, Білорусі – 2,3, Йорданії – 2,0%. Основу товарної структури експорту області склали: недорогочінні метали та вироби з них – 63,2% (в 2017 році 59,2%, зміна у структурі +4), машини, обладнання та механізми – 14,9% (в 2017 році 18,3%, зміна у структурі -3,4), продукти рослинного походження – 5,5% (в 2018 році 4,7%, зміна у структурі +0,5), жири та олії тваринного або рослинного походження – 4,9% (в 2018 році 5,4%, зміна у структурі -0,5), мінеральні продукти – 4,1% (в 2018 році 4,5%, зміна у структурі -0,4), продукція хімічної та пов’язаних з нею галузей промисловості – 2,9% (в 2018 році 2,8%, зміна у структурі +0,1), готові харчові продукти – 2,3% (в 2018 році 2,5%, зміна у структурі -0,2). Слід зазначити, що в експортній структурі Запорізької області практично відсутня позиція м’яса птиці. При цьому Запорізька область увійшла до числа областей, де спостерігалась тенденція найвищої ціни на м’ясо птиці. Найвищі ціни реалізації м’яса птиці у 2018 році спостерігалися у Івано-Франківській області – 47 908,5 грн/т, а мінімальні – 15 534,1 грн/т – на Чернігівщині. У 2018 році максимальна ціна на цей вид м’ясопродукції була на Сумщині – 53 646,4 грн/т, а мінімальна – 17 459,7 грн/т – у Запорізькій області.

По Кіровоградській області експорт товарів у 2018 році становив 0,52 млрд дол. США, а імпорт – 0,26 млрд дол. США, порівняно з 2017 роком експорт збільшився на 25,5% (на 106152,8 тис. дол. США) і становив 1,1% від загального обсягу експорту країни, а імпорт – на 11,1% (на 26388 тис. дол. США). Позитивне сальдо становило 259264,6 тис. дол. США. Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 1,99. Зовнішньоторговельні операції проводились з партнерами 127 країн світу. Серед яких найбільше екпортувалось товару до: Індії – 12,4% від загального обсягу експорту області; Російської Федерації – 7,7% від загального обсягу експорту області; Китаю – 6,5%; Туреччини – 3,3%.

В пріоритеті товарної структури експорту області є товари агропромислового комплексу, а саме: живі тварини; продукти тваринного походження – 2% від загального обсягу, молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед – 1,6%, продукти рослинного

походження – 26,7%, зернові культури – 24,6%, жири та олії тваринного або рослинного походження – 31,2%, готові харчові продукти – 14,7%, цукор і кондитерські вироби з цукру – 2,5%, залишки і відходи харчової промисловості – 11,1%.

Для більш детального дослідження стану експорту м'яса птиці з України проведемо SWOT-аналіз, на основі якого можна бути визначитись як підвищувати експорт продукції АПК. SWOT-матриця (табл. 2) дозволить нам виявити взаємозв'язки між „внутрішніми” (сильні та слабкі сторони) та „зовнішніми” (можливості та загрози) факторами, що мають стратегічне значення для України. Саме ці взаємозв'язки дозволять сформулювати порівняльні переваги, виклики й ризики, які є основою для стратегічного вибору – формулювання стратегічних та операційних цілей підвищення експорту м'яса птиці за кордон на перспективу.

Таблиця 2

SWOT-аналіз експорту агропромислової продукції

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Сприятливі погодно-кліматичні умови для розвитку сільського господарства. 2. 90% земель сільськогосподарського призначення області становлять ґрунти чорноземного типу. 3. Найвищий рівень економічного розвитку серед усіх напрямів України. 4. Розвинена інфраструктура залізничного транспорту, наявність річкових портів. 5. Розвинені зовнішньоекономічні зв'язки. 6. Дешево виробництво. 7. Багатопрофільність виробництва. 8. Наявність сировини. 9. Сильні підприємства прагнуть до поліпшення і впровадження нових технологій. 10. Розвинена фінансова інфраструктура (банки, біржі). 11. Збережений науковий потенціал у різних галузях 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Брак кадрів робітничих професій. 2. Відсутність стабільних соціальних, економічних та політичних умов. 3. Монопрофільність економіки багатьох міст країни. 4. Відсутність переробки та утилізації промислових і твердих побутових відходів. 5. Незначна частка малого та середнього бізнесу в структурі економіки країни, брак інфраструктури підтримки МСБ
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Зміцнення відносин між Україною та ЄС, зокрема збільшення товарообігу між Україною та країнами ЄС. 2. Підписання договору про зону вільної торгівлі з ЄС без виключень та обмежень. 3. Розширення транскордонного співробітництва. 4. Виробництво екологічно чистої продукції сільськогосподарства. 5. Зростання світового попиту на продукти харчування. 6. Запровадження досягнень міжнародної практики, інновацій і технологій 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Політична нестабільність у державі. 2. Низька конкурентоспроможність продукції вітчизняного виробництва. 3. Обмеження на постачання м'яса без кісток на ринки ЄС. 4. Неприятливий бізнес-клімат в Україні. 5. Зростання світових цін на енергоносії. 6. Нестабільність природно-кліматичних умов, що може призвести до змін у сільському господарстві. 7. Погіршення стану довкілля внаслідок продовження політики незбалансованого природокористування. 8. Скорочення державного фінансування національних програм із підтримки розвитку регіонів

М'ясо птиці найбільш затребуване в Африці. Споживання м'яса птиці в Тропічній Африці (територія, що знаходиться нижче пустелі Сахара) за останні 10 років зросло майже на 100%, а до 2030 року попит за оцінками експертів збільшиться в 1,5 рази. Це пов'язано як із зростанням доходів населення, так і з появою мереж фаст-фуду, де м'ясо птиці є одним з ос-

новних інгредієнтів. Імпорт становить майже половину з споживаного обсягу м'яса птиці – щорічно завозиться 2 млн тонн на 3 млрд дол. Лідери імпорту – Південна Африка і Ангола. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД), як видно на рис. 9, прогнозований експорт м'яса птиці за оцінками експертів до 2025 року може збільшитися в 1,5 рази [16].

Висновки. Україна має потужний експортний потенціал. Але експортна політика має бути обґрунтована промисловою політикою. Так, Туреччина, на початку поводи́ла себе в нарощенні зовнішнього боргу як і Україна – нарощувала шаленими темпами. Але Туреччина ці кошти не витратила на погашення макро-економічних боргів. Південна Корея пройшла подібний шлях. Світовий банк давав їм вказівки щодо напрямів розвитку, а саме – в легку промисловість. Корея брала позики, але вкладала їх в модернізацію

промисловості, будівництво доріг, заводів. У результаті цієї політики ми бачимо такі бренди як LG, Samsung.

На основі досвіду післявоєнного відновлення Японії в Україні слід створити Міністерство промисловості та зовнішньої торгівлі, а також на засадах державно-приватного партнерства мережу експортно-імпорتنих об'єднань типу «Машімпекс», «Металімпекс», «Енергоімпекс», «Зерноімпекс», «Птахоімпекс» тощо.

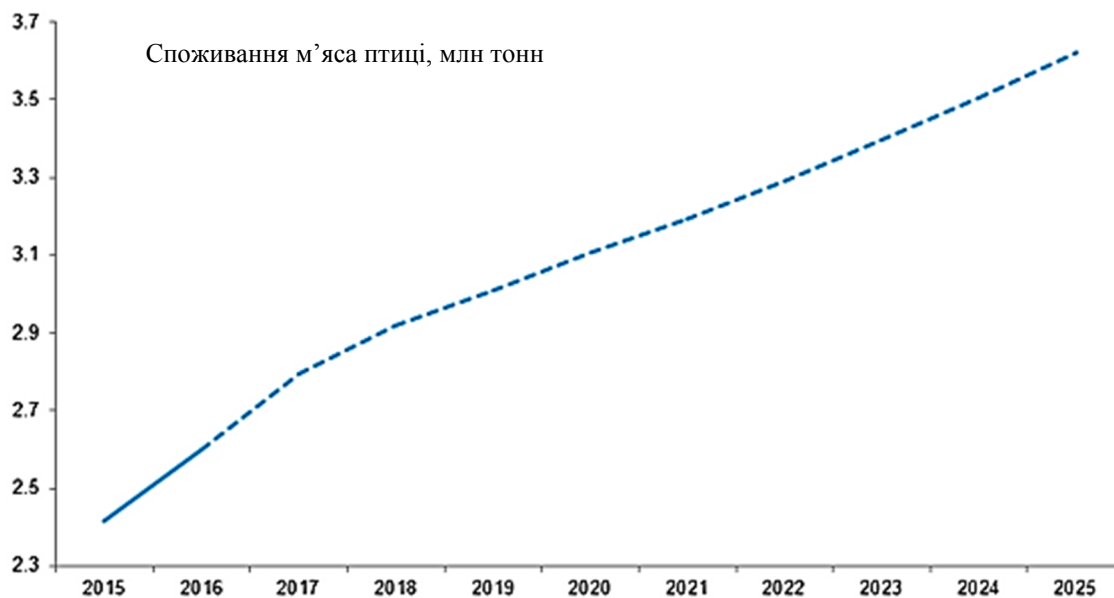

Рис. 9. Прогнозна оцінка експорту м'яса птиці до 2025 року [16]

Україна підписала Угоду про ЗВТ з ЄС. І ЄС дуже вміло нею користується, а українським підприємцям доцільно ефективно користуватися інструментами СОТ. Зараз низка сильних економік світу змушені вдаватися до протекціонізму. Тому що є розуміння, що світова економіка трансформується під тиском каскаду технологічних революцій, відповідно, виникає потреба перегрупувати сили. А це можливо виключно обпершись на внутрішній ресурс. Так, як у роки Великої депресії, так і сьогодні США діють однаково. Коли на світовій арені з'являється потужний гравець – зараз це Китай, наприкінці 90-х років – Японія, до цього Радянський Союз, Європа – вони перебудовують свою політику з позиції орієнтації на внутрішні резерви. США є самодостатньою державою. Вона може вести протекціоністську політику щодо іноземних постачальників, як у державних закупівлях, де коефіцієнт проникнення імпорту вже сьогодні 5-6%, чи торгівля.

В Україні відбувається гонка за експортом, постійно орієнтуючись на нарощення валютної виручки. Міністерство економічного розвитку та торгівлі звітує про нарощення експорту, але не говорить про той факт, що в країні стрімко нарощується імпорту. На підставі поглибленого аналізу структури експорту та імпорту можна зробити висновки, що структура позиції експорту країни проглядається у структурі імпорту. Тобто це означає, що країна купує товари з нашої сировини, яку ми продали за безцінь. Наприклад, продали необроблені лісоматеріали, купили папір. Або

продали зерно та м'ясо птиці, європейці продали нам ковбасу та молоко. Тобто агропромисловою продукцію доцільно переробляти, а наступним кроком або споживати, або експортувати. На даному етапі експорт агропромислової продукції входить до пріоритетів Національної експортної стратегії. У Придніпровському економічному районі лідером цього напрямку є Дніпропетровська область, де експорт м'яса птиці складає 15% від експорту АПК. Основними споживачами продукції АПК є ЄС, Азія та Африка.

Список використаних джерел

1. Барилевич О. М. Стан та проблеми розвитку сільського господарства України. *Молодий вчений*. 2015. №8. С. 36–39.
2. Головачова О. С. Проблеми та перспективи розвитку інфраструктури аграрного ринку України. *Бізнес Інформ*. 2013. №5. С. 178–183.
3. Антонюк О.П., Антонюк П.О. Аналіз структури експорту агропродовольчої. *Економіка харчової промисловості*. 2014. №3. С. 27–32.
4. Строченко Н. І. Економічні аспекти зростання експорту продукції АПК України у контексті запровадження стандартів із вуглецевої сертифікації. *Економіка*. 2014. №7. С. 75–81.
5. Задоя А.О. Зовнішня торгівля України: сучасні масштаби, структура і тенденції. *Академічний огляд*. 2016. № 2(45). С. 110–117.
6. Кулицький С. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі. URL:

<http://acadrev.duan.edu.ua/images/stories/files/2016-2/15.pdf>.

7. П'янкova О.В., Ралко О.С. Зовнішня торгівля України: проблематика структурних змін та пріоритетів. *Економіка та суспільство*. 2016. Вип. 5. С. 65–71.

8. Сотник І., Шафорост Ю. Розвиток зовнішньої торгівлі України з країнами Європейського Союзу. URL: www.sophus.at.ua/publ/2016_06_1_kampodilsk.

9. Прокопенко Р.В. Аналіз перспектив отраслей української економіки при виході з кризи. *Управління економікою: теорія та практика. Четверті Чумаченківські читання*: зб. наук. праць. 2015. С. 156–165.

10. Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі на період 2017–2021 років. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e6ab10fa-0ad9-4fe4-b8be-32f570693b64&title=EksportnaStrategiiaUkraini-DorozhniaKartaStrategichnogoRozvitkuTorgivli2017-2021>.

11. Пашков М. Реалії та перспективи стратегічного партнерства. URL: www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?ne.

12. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

13. Український союз промисловців і підприємців. URL: <http://uspp.ua/2017-j-mav-bi-stvoriti-tak%D1%96-tempi-rozvitku-shhob-lyudi-v%D1%96dchuli-pozitivn%D1%96-zm%D1%96ni-yakost%D1%96-zhittya.html>.

14. Перспективи мирової економіки. Сайт Всемирного банку. URL: <http://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects>.

15. Гужва І. Слабка ланка: як Україні вмонтуватися в глобальні ланцюги доданої вартості. URL: t.ua/macrolevel/slabka-lanka-yak-ukrayini-vmontuvatisya-v-globalni-lancyugi-dodanoyi-vartosti-.html.

16. URL: <http://www.bakertilly.ua/ru/news/id1055>.

17. Осадча Н.В. Характеристика процесу інтеграції України до Європейського Союзу (ЄС). *Економічний вісник Донбасу*. 2011. № 3 (25). С. 71–82.

18. Осадча Н.В. Формування зон вільної торгівлі в Україні: проблеми та шляхи вирішення. *Економічний вісник Донбасу*. 2008. № 4 (14). С. 95–98.

19. Осадча Н.В. Глобалізаційні процеси та їх вплив на митну політику та тарифне регулювання. *Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект*: зб. наук. трудов. Донець: ДонНУ, 2010. Ч. 2. С. 20–25.

20. Павленко О. Україна на зовнішніх аграрних ринках. Як компенсувати втрату ринку РФ. URL: http://www.epravda.com.ua/columns/2015/09/23/560722/view_print/.

21. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року. URL: <http://minagro.gov.ua/node/7644>.

22. Lyashenko, V., Osadcha, N., Galyasovskaya, O., & Knyshek, O. (2017). Marketing prospects of small developed African countries assessment for traditional Ukrainian exports. *Economic Annals-XXI*, 166 (7-8), 20–25. URL: <http://soskin.info/userfiles/file/Economic-Annals-pdf/DOI/ea-VI66-04.pdf>.

23. Pajak, K., Kamińska, B., & Kvilinskyi, O. (2016). Modern trends of financial sector development under the virtual regionalization conditions. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 2(21), 204–217. URL: <http://fkd.org.ua/article/view/91052/92128>.

24. Ляшенко В.І., Осадча Н.В., Галясовська О. В. Порівняльна оцінка експортних можливостей продукції гірничодобувного комплексу України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. праць. Харків: Ун-т банк. справи, 2018. Вип. 3. С. 208–218.

25. Даниленко А. С. Організаційно-економічні засади реалізації експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Економіка та управління АПК*. 2013. №11. С. 5–10.

26. Амоша А.И., Дубнина М.В., Кацура С.Н., Ляшенко В.И., Марченко В.Н. Регионы Украины: оценка конкурентоспособности. *Экономист*. 2005. №12. С. 62–74.

27. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми: монографія / О.М. Алімов, О.І. Амоша та ін.; за заг. ред. В.І. Ляшенка. Запоріжжя: КПУ, 2014. 798 с.

References

1. Barylovych O. M. (2015). Stan ta problemy rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy [Status and problems of agricultural development in Ukraine]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 8, pp. 36–39 [in Ukrainian].

2. Holovachova O. S. (2013). Problemy ta perspektyvy rozvytku infrastruktury ahrarynogo rynku Ukrainy [Problems and prospects of development of the infrastructure of the agrarian market of Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, 5, pp. 178–183 [in Ukrainian].

3. Antoniuk O.P., Antoniuk P.O. (2014). Analiz struktury eksportu ahroprodovolchoi [Analysis of the structure of agricultural exports]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti – Economy of the food industry*, 3, pp. 27–32 [in Ukrainian].

4. Strochenko N. I. (2014). Ekonomichni aspekty zrostannia eksportu produktiv APK Ukrainy u konteksti zaprovadzhennia standartiv iz vuhletsevoi sertyfikatsii [Economic Aspects of Growth of Export of AIC Products of Ukraine in the Context of Introduction of Carbon Certification Standards]. *Ekonomika – Economy*, 7, pp. 75–81 [in Ukrainian].

5. Zadoia A.O. (2016). Zovnishnia torhivlia Ukrainy: suchasni mashtaby, struktura i tendentsii [Foreign Trade of Ukraine: Current Scales, Structure and Trends]. *Akademichniy ohliad – Academic review*, 2(45), pp. 110–111 [in Ukrainian].

6. Kulytskyi S. Pytannia transformatsii ukraïnskoi zovnishnoi torhivli na suchasnomu etapi [The issue of the transformation of Ukrainian foreign trade at the present stage]. (n.d.). *acadrev.duan.edu.ua*. Retrieved from <http://acadrev.duan.edu.ua/images/stories/files/2016-2/15.pdf> [in Ukrainian].

7. Piankova O.V., Ralko O.S. (2016). Zovnishnia torhivlia Ukrainy: problematyka strukturykh zmin ta priorytetiv [Foreign Trade of Ukraine: Problems of Structural Change and Priorities]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and Society*, Issue 5, pp. 65–71 [in Ukrainian].

8. Sotnyk I., Shaforost Yu. Rozvytok zovnishnoi torhivli Ukrainy z krainamy Yevropeiskoho Soiuzu [Development of foreign trade of Ukraine with the countries of the European Union]. (n.d.). *sophus.at.ua*. Retrieved from www.sophus.at.ua/publ/2016_06_1_kampodilsk [in Ukrainian].

9. Prokopenko R.V. (2015). Analiz perspektyv otraslei ukraïnskoi ekonomiky pry vykhode yz kryzysna

- [Analysis of prospects of industries of Ukrainian economy on leaving from the crisis]. *Upravlinnia ekonomikoiu: teoriia ta praktyka. Chetverti Chumachenkivski chytannia – Economics Management: Theory and Practice. Fourth Chumachenko readings* (pp. 156-165). Kyiv, IIE of NAS of Ukraine [in Russian].
10. Eksportna stratehiia Ukrainy: Dorozhnia karta stratehichnoho rozvytku torhivli na period 2017-2021 rokiv [Export strategy of Ukraine: Road map of strategic trade development for the period 2017-2021]. *me.gov.ua*. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e6ab10fa-0ad9-4fe4-b8be-32f570693b64&title=EksportnaStrategiiaUkraini-DorozhniaKartaStrategichnogoRozvitkuTorgivli2017-2021> [in Ukrainian].
11. Pashkov M. Realii i perspektivy strategicheskogo partnerstva [Realities and prospects for strategic partnership]. *razumkov.org.ua*. Retrieved from www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?ne [in Russian].
12. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
13. Ukrainyskyi soiuz promyslovtsiv i pidpriiemtsiv [Ukrainian Union of Industrialists and Entrepreneurs]. (n.d.). *uspp.ua*. Retrieved from <http://uspp.ua/2017-j-mav-bi-stvoriti-tak%D1%96-tempi-rozvitku-shhob-lyudi-v%D1%96-dchuli-pozitiv-n%D1%96-zm%D1%96-ni-yakost%D1%96-zhittya.html> [in Ukrainian].
14. Perspektivy mirovoy ekonomiki [Prospects for the global economy.]. *World Bank website*. (n.d.). Retrieved from <http://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects> [in Russian].
15. Huzhva I. Slabka lanka: yak Ukraini vmontuvatsia v hlobalni lantsiuhy dodanoi vartosti [Weak link: how to integrate Ukraine into global value added chains]. (n.d.). Retrieved from t.ua/macrolevel/slabka-lanka-yak-ukrayini-vmontuvatsiya-v-globalni-lancyugi-dodanoi-vartosti-.html [in Ukrainian].
16. Kurs na Afriku: yes' li shans dlya ukrainskikh produktov popast' na rynki ogromnogo kontinenta [A course for Africa: is there a chance for Ukrainian products to enter the markets of a vast continent]. (2016). *bakertilly.ua*. <http://www.bakertilly.ua/ru/news/id1055> [in Russian].
17. Osadcha N.V. (2011). Kharakterystyka protsesu intehratsii Ukrainy do Yevropeiskoho Soiuzu (YeS) [The analysis of process of integration of Ukraine in European Union]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3 (25), pp. 71–82 [in Ukrainian].
18. Osadcha N.V. (2008). Formuvannia zon vilnoi torhivli v Ukraini: problemy ta shliakhy vyrishennia [Formation of free trade zones in Ukraine: problems and solutions]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 4 (14), pp. 95–98 [in Ukrainian].
19. Osadcha N.V. (2010). Hlobalizatsiini protsesy ta yikh vplyv na mytnu polityku ta taryfne rehuliuвання [Globalization processes and their impact on customs policy and tariff regulation]. *Problemy rozvitiya vneshne ekonomicheskikh svyazey i privilecheniya inostrannykh investitsiy: regional'nyy aspekt – Problems of development of foreign economic relations and attracting foreign investment: a regional aspect*, Part 2, pp. 20–25. Donetsk, DonNU [in Ukrainian].
20. Pavlenko O. Ukraina na zovnishnikh ahrarynykh rynkakh. Yak kompensuvaty vtratu rynku RF [Ukraine on external agrarian markets. How to compensate for the loss of the Russian market]. (n.d.). *epravda.com.ua*. Retrieved from http://www.epravda.com.ua/columns/2015/09/23/560722/view_print/ [in Ukrainian].
21. Stratehiia rozvytku ahrarynoho sektoru ekonomiky Ukrainy na period do 2020 roku [Strategy of development of agrarian sector of economy of Ukraine for the period till 2020]. *minagro.gov.ua*. Retrieved from <http://minagro.gov.ua/node/7644> [in Ukrainian].
22. Lyashenko, V., Osadcha, N., Galyasovskaya, O., & Knyshek, O. (2017). Marketing prospects of small developed African countries assessment for traditional Ukrainian exports. *Economic Annals-XXI*, 166 (7-8), 20-25. <http://soskin.info/userfiles/file/Economic-Annals-pdf/DOI/ea-V166-04.pdf>.
23. Pajak, K., Kamińska, B., & Kvilinskyi, O. (2016). Modern trends of financial sector development under the virtual regionalization conditions. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 2(21), 204-217. Retrieved from <http://fkd.org.ua/article/view/91052/92128>.
24. Liashenko V.I., Osadcha N.V., Haliasovska O. V. (2018). Porivnialna otsinka eksportnykh mozhlyvostei produktsii hirnychodobuvnoho kompleksu Ukrainy [Comparative estimation of export opportunities of the mining equipment complex in Ukraine.]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky – Financial and credit activity: problems of theory and practice*, Issue 3, pp. 208-218. Kharkiv, University of Banking [in Ukrainian].
25. Danylenko A. S. (2013). Orhanizatsiino-ekonomichni zasady realizatsii eksportnoho potentsialu silskohospodarskykh pidpriemstv [Organizational-economic principles of realization of export potential of agricultural enterprises]. *Ekonomika ta upravlinnia APK – Economics and management of agro-industrial complex*, 11, pp. 5–10 [in Ukrainian].
26. Amosha A.I., Dubnina M.V., Katsura S.N., Lyashenko V.I., Marchenko V.N. (2005). Regiony Ukrainy: otsenka konkurentosposobnosti [Regions of Ukraine: assessment of competitiveness]. *Ekonomist – Economist*, 12, pp. 62-74 [in Russian].
27. Alymov O.M., Amosha O.I. et al. (2014). Pershyi etap modernizatsii ekonomiky Ukrainy: dosvid ta problemy [The first stage of modernization of the Ukrainian economy: experience and problems]. Zaporozhye, CPU [in Ukrainian].